

BERT GOVAERTS

Ik alleen ! Een biografie van Albert De Vleeschauer (1897-1971)

Antwerpen, Houtekiet, 2012, 488 p.

In een kleine 500 blz. schreef de Auteur de eerste biografie van de katholieke politicus Albert De Vleeschauer met als *modus operandi* : het personage voor zichzelf laten spreken zonder "in zijn hoofd te kijken". Natuurlijk stelt zich de vraag of dat voor een biografie überhaupt te vermijden is.

In een tiental chronologische hoofdstukken worden leven en carrière van Albert De Vleeschauer onder de loep genomen, voor een groot deel op basis van zijn (gezuiverde) privé-archieven in het KADOC en van privé-archieven van andere politici. Daarbij werd het toch vrij omvangrijke Kongo 40/44-privé-archief Albert De Vleeschauer in het Cegesoma niet helemaal benut.

Govaerts schetst eerst de dorpsafkomst van zijn protagonist, diens vlucht naar Nederland met andere piepjonge seminaristen in 1914 en zijn oorlogsjaren als brancardier. De auteur heeft het hierbij nog eens over de "achterstelling van de Vlaamse soldaten aan het IJzerfront", een oude hypothese die nu toch al jaren in een bredere context wordt geplaatst.

In 1919 – zijn roeping is ondertussen verdwenen – beginnen Albert De Vleeschauer's Leuvense studentenjaren in Letteren en Wijsbegeerte, daarna Rechten. In 1922 werd de blijkbaar toch niet echt opvallende student, advocaat en in 1923 jurist van de Boerenbond, een eerste stap in "de lange mars naar de Kamer". Ondertussen was hij, als men

Govaerts goed begrijpt, al een paar keer van mening veranderd : "vurig Belgisch patriot" (p. 26), "patriotisch flamingantisme" (p. 29), "flamingant" (p. 46), "geen flamingantische reflexen" (p. 55).

Zijn functies en zijn activiteiten op politiek terrein werden vanaf 1927 nog gecombineerd met een docentschap, later professoraat aan de KUL en in 1929 werd hij ook nog kabinetschef van Minister van Landbouw Baels. In 1932 volgde zijn lang nagestreefde verkiezing tot volksvertegenwoordiger. Hij behoorde tot de groep rond Van Cauwelaert en zou zich specialiseren in landbouwmateries en nog meer in de problematiek van de kinderbijlagen (hij kreeg zelf vijf kinderen, maar Govaerts gaat niet in op een eventueel verband). Paradoxaal genoeg leidden de afgang van de (katholieke) Middenkredietkas en de problemen die dat bij de Boerenbond veroorzaakte in 1935 tot de verdere opgang van Albert De Vleeschauer in de Bond, aldus de auteur.

Maar de Boerenbond-affaire werd ook een van de elementen in de campagne van Rex en Degrelle tegen de "banksters". Govaerts benadrukt dat in de in die sfeer gevoerde verkiezingscampagne van 1936 de "verdediging van het geloof" voor Albert De Vleeschauer toch primordiaal bleef. In het rechtse concentratie-avontuur van katholieken en Vlaams-nationalisten (KVV-VNV) speelde hij geen leidende rol, maar toch kwam hij als kersvers KVV-directoriumlid meer op de voorgrond, o.a. in de amnestiekwestie.

Zijn grootste triomf tot dan toe volgde in 1938 toen hij als consensus-kandidaat Minister van Koloniën (een relatief minder belangrijk departement) werd in de regering Spaak.

Een “onderkoning van Belgisch-Congo” was geboren. Govaerts onderkent de juiste context : het nieuwe ambt is “van ontzaglijk belang voor de Katholieke Kerk” (kardinaal Van Roey aan Albert De Vleeschauwer).

Ondertussen woedde de zgn. regimecrisis verder. De auteur maakt daarbij niet echt gewag van een van de hoofdoorzaken : de quasi onmogelijkheid om regeringen te vormen zonder de socialisten.

Toen werd het mei 1940; het uur van “ik alleen” zou weldra slaan. Govaerts wijst echter terecht op de rol en houding van Gouverneur-generaal Ryckmans van Belgisch-Congo na de Belgische en Franse capitulatie. Uit deze passages blijkt dat Ryckmans eigenlijk de eerste was om resoluut te kiezen voor een Congo aan de kant van de geallieerden.

Alweer zonder positie in te nemen, schetst de auteur de uiteenlopende interpretaties die gegeven werden aan het cruciale mandaat van Administrateur-generaal van de kolonie dat Albert De Vleeschauwer van zijn collegaministers kreeg. Was het om de oorlog voort te zetten of hield het eigenlijk in dat de strijd definitief was opgegeven (versie Gutt)? Zonder dat de auteur dat met zoveel woorden zegt, blijkt ook uit een aantal andere elementen die hij nog aanhaalt dat het “ik alleen (zette onmiddellijk de strijd aan de kant van de geallieerden verder)” met een korrel zout mag genomen worden.

Govaerts relateert ook het (aanvankelijke) belang van Congo : Albert De Vleeschauwer dacht dat hij een formidabel cadeau mee-

bracht, de Britten zagen de kolonie als een “noodlijdende partner”. Hoe dan ook hielden vanaf begin augustus 1940 “de katholieke flamingant en de joodse bankier” (Gutt!) de Belgische eer hoog in Londen. Daarbij wist Albert De Vleeschauwer volgens Govaerts goed dat er een “meningsverschil” bestond met de koning, hoewel hij dat in het openbaar zou blijven loochenen en al vlug als “Leopoldist” werd versleten. Congo werd ondertussen steeds belangrijker als geldschietter voor de Belgen in Londen en, na de Japanse veroveringen in het oosten, als producent van rubber, tin ...en uranium.

Af en toe heeft de auteur het ook over de menselijke kant van zijn protagonist. Zijn meesterwoning in Leuven, zijn mooie wijnvoorraad, de relatie in Londen met zijn secretaresse... Govaerts ziet over het hoofd dat dit laatste niet nieuw was. In *La Cohue de 1940* van Degrelle, dat nochtans in de bibliografie van het boek voorkomt, situeert deze reeds in 1936 een affaire van Albert De Vleeschauwer met de echtgenote van een “*ensemblier de la rue de Bruxelles, à Louvain*”¹. Hoe dan ook zou de Londense relatie volgens Govaerts niet de laatste zijn, of hoe het vlees van de diepgelovige Albert De Vleeschauwer toch ook zwak kon zijn.

De minister reisde verschillende keren naar Congo; in 1942 bleef hij er zelfs een half jaar. Zijn collega’s konden dit niet altijd appreciëren; zij werden ook de eenmanspolitiek van hun collega beu. Die bleef ondertussen ondanks de steeds grotere oorlogsinspanning die aan de zwarte bevolking gevraagd werd, bij zijn klassieke paternalistische standpunten.

1. DEGRELLE, p. 346. Ik kan uit goede bron onthullen dat het ging om de winkel “Modern Studio” Vanweverenbergh.

Govaerts maakt duidelijk dat de oorlogs-inspanning de “koloniale orde” zwaar onder druk zette. Onrechtstreeks leidde dat tot een verder isolement van Albert De Vleeschauwer. Maar in de kwestie van het uranium zaten de ministers wel op dezelfde (restrictieve) lijn, zoals bekend tevergeefs : de Amerikaanse druk was te groot.

Na september 1944 terug te Brussel speelde de Minister van Koloniën een niet bijzonder opvallende rol, ook niet m.b.t. de repressie – Govaerts hangt hier trouwens nog eens het stereotiepe beeld op van de combinatie “Vlaamshaterij” en “onzorgvuldige berechting van oorlogsmisdadigers” – en de ontluikende koningskwestie. Maar dat zou niet lang duren. De auteur heeft er een realistische kijk op : dat Albert De Vleeschauwer “onwankelbaar trouw” was aan zijn Vorst staat buiten kijf, maar hij had ook begrepen dat hij, ondertussen minister af, opnieuw op het voorplan kon raken door van de koningskwestie “zijn nieuwe politieke handelsmerk” te maken. In 1949 werd hij opnieuw minister en nog wel van binnenlandse zaken, m.a.w. “minister van volksraadpleging” zoals Govaerts het uitdrukt. Zijn inzet voor Leopold III kon echter niet baten.

In het kielzog van de koningskwestie is Govaerts vaag over het anticommunisme van Albert De Vleeschauwer en diens eventuele link met milieus rond de “barbouzes” die de moord op Lahaut uitvoerden. Was daar, zelfs bij ontstentenis van de eindresultaten van de zgn. onderzoekscommissie Lahaut, niets meer over te zeggen? Of speelde koude oorlog geen rol en ging het voor Albert De Vleeschauwer echt alleen om de Koning?

Nadat Albert De Vleeschauwer door de CVP politiek aan kant was geschoven, bleef hij zich als volksvertegenwoordiger nog wel met Congo bezighouden. De auteur wijst erop dat zijn paternalistische standpunten langzaam evolueerden. Albert De Vleeschauwer werd ook onafhankelijk juridisch adviseur van de Belgisch-Congolese bouwonderneming Socoga. Dat zou hem nog zuur opbreken. Ondertussen kon men voor de homogeen katholieke regering Eyskens van 1958 moeilijk om hem heen als minister. Deze keer kreeg hij landbouw, zijn oude liefde, wat hem niet belette met een aantal anderen te pogen de Congolese onafhankelijkheid af te remmen. 1960 werd echter zoals bekend om een andere reden het eind van zijn carrière : het gesjoemel bij Socoga. Govaerts wijdt een hoofdstuk aan de onverkwikkelijke zaak maar pleit, met het Beroepshof, Albert De Vleeschauwer vrij. Hij suggereert dat “de Loge” er voor iets tussen zat maar poneert in elk geval dat de CVP de minister als politicus “vermoordde”.

In de balans die de auteur aan het einde van zijn werk opmaakt, is – opvallend – een eerste plek weggelegd voor Albert De Vleeschauwer en/in de Vlaamse Beweging. Alhoewel Govaerts zoveel mogelijk vermijdt om stelling in te nemen, vindt hij toch dat men hier “teleurgesteld” moet zijn. Maar bewees hij niet zelf zijn hele boek door dat Albert De Vleeschauwer’s belangstelling voor de Vlaamse zaak zeker niet het hoofdpunt vormde van diens carrière? Govaerts is ook kritisch voor zijn protagonist als Minister van Koloniën; het was een paternalist die ondanks het beeld dat hij van zichzelf ophing in 1940 wel degelijk ook twijfelde. Wij hebben

opgemerkt dat de auteur kort was over de zaak Lahaut. Hij zit er wel mee in zijn maag, want hij komt er hier op terug en dan nog eens in de appendix, duidelijk om de rol van Albert De Vleeschauwer te minimaliseren.

Zijn eindoordeel : De Vleeschauwer was “een van onze grootste ‘kleine’ staatslieden”.

Hierboven werden enkele meer algemene bedenkingen geformuleerd bij het werk van Govaerts. Ook een paar detailopmerkingen dienen misschien nog gemaakt.

Het “Dagboek van een Arrivist” van Couteele werd bv. niet enkel als krantenreeks maar ook als boek gepubliceerd. De auteur gebruikt steeds “*Force Publique*” terwijl er een officiële Nederlandstalige term bestaat : *Weermacht*. *Eaton Square* ging volgens hem als “Belgian Square” door het leven, hoewel het eerder “*shake hands Square*” werd genoemd. Hij vermeldt niet dat “*La Belgique Indépendante*” ook in een Nederlandstalige versie bestond : “Onafhankelijk België”. Het “Half-Eeuwfeestpark” wordt ook Jubelpark genoemd.

De auteur koos een aantal sprekende foto's maar zegt niet dat de vijfde personaliteit op een foto t.g.v. de 50e verjaardag van de kolonie Kamervoorzitter Camille Huysmans is. En in de rijke bibliografie ontbreken enkele kleine detailstudies², maar dat is niet zo belangrijk.

De aanmerkingen in deze recensie nemen niet weg dat we hier met een gedegen werk te maken hebben, ondanks de onmiskenbare sympathie van de auteur voor zijn personage, geen hagiografie van Albert De Vleeschauwer

is geworden en dat de kritische noten niet spaart.

Een minder sterk punt lijkt mij dat de auteur, alhoewel op vele plaatsen wel aangeduid, de context van een evoluerende koloniale samenleving tussen staat, kerk, bedrijven/holdings, inlandse en blanke bevolking voor en tijdens de oorlog niet echt grondig analyseert. Ook elders ontbreekt soms wat context.

Alhoewel Govaerts geen stelling inneemt of dat althans laat uitschijnen, doet hij gelukkig meer dan enkel het personage voor zichzelf te laten spreken. Zijn conclusie over “een groot klein staatman” lijkt niet ver van de werkelijkheid.

Dirk Martin

2. Bv. DIRK MARTIN, “De rechterzijde en het verzet : de visie van een Vlaams katholiek voorman op de ‘weerstand’”, in *Vlaams Marxistisch Tijdschrift*, 3, 1985.

